

William Shakespeare (1564 – 1616): Kupec benátský (1596 – 1597)

Struktura zkoušky:

I. Beletristický text:

A. Literární druh a žánr, umělecký směr / tvůrčí skupina, literárněhistorický kontext, údaje o autorovi ve vztahu k dílu;

B. 1. Doba a místo (děje);

2. Hlavní postavy a jejich charakteristika;

3. Námět, témata, hlavní motivy;

4. Zvláštnosti kompozice;

C. Jazykové zvláštnosti a kulturní souvislosti.

I. dějství, 3. výstup

Vystoupí Bassanio a Shylock.

SHYLOCK: Tři tisíce dukátů. Aha.

BASSANIO: Ano, pane. Na tři měsíce.

SHYLOCK: Na tři měsíce. Aha.

BASSANIO: Ručitelem bude Antonio, jak jsem vám řekl. Už se k tomu uvázal.

SHYLOCK: Antonio se uvázal. Aha.

BASSANIO: Pomůžete mi? Vyhovíte mi? Dočkám se odpovědi?

SHYLOCK: Tři tisíce dukátů na tři měsíce a ručitelem je Antonio.

BASSANIO: Vaše odpověď?

SHYLOCK: Antonio je dobrý.

BASSANIO: Vy jste snad o něm někdy slyšel něco špatného?

SHYLOCK: Oho, to ne, to ne. Když říkám, že je dobrý, myslím tím, že je solventní. Jeho majetek je ovšem nejistý. Jednu loď má na cestě do Tripolisu, druhou do Západní Indie. Na Rialtu jsem slyšel, že třetí směřuje k Mexiku, čtvrtá do Anglie a další zboží se mu toulá po všech koutech světa. Ale lodě jsou jenom z prken a námořníci jsou jen lidi. A potom jsou tu krysy. Vodní krysy, chci říct piráti, suchozemské krysy, chci říct zloději. Pak moře, vichry, útesy. Nicméně solventní by byl. Tři tisíce dukátů. – Myslím, že mohu přijmout jeho úpis.

BASSANIO: Buďte si jist, že můžete!

SHYLOCK: Buďte si jist, že se pojistím, abych si mohl být jist. Rozvážím to. (...)

BASSANIO: Ráčil byste s námi poobědvat?

SHYLOCK: Aha, vepřovinu čichat, pojídat příbytek, do něhož váš prorok Ježíš Nazaretský zaklel ďábla! Budu od vás nakupovat, prodávat vám budu, mluvit s vámi budu, chodit s vámi budu, a tak dále, ale jist, pít a modlit se s vámi nebudu. – Co nového na Rialtu? A kdopak to přichází?

Vystoupí Antonio.

BASSANIO: Signior Antonio.

SHYLOCK: Tváří se servilně jako hostinský.

Nenávidím ho, protože je křesťan,

však proto víc, že se tak podbízí,

půjčuje gratis, to jest bez úroků,

a všem nám kazí úrokovou míru. (...)

ANTONIO: (...) Se sumou

už obeznámen je?

SHYLOCK: Tři tisíce.

ANTONIO: A na tři měsíce.

SHYLOCK: Na to jsem zapomněl. Tři měsíce.

A ručitel jste vy. (...) Poslyšte, pane – (...) Já nevím, kolikrát už jste mi spílal –

a na Rialtu, pane Antonio,

peníze vyčet mi a taky lichvu.

Já odbýval to pokrčením ramen –
příkoří Židé nosí jako odznak.
„Bezvěrec, hrdlořez a pes!“ jste křičel,
když jste mi, pane, plival na kaftan,
že rozmnožuji to, co patří mně!
Leč v tísní jsem vám, zdá se, zase dobrý!
A tak si přijdete a řeknete:
„Shylocku, honem, chceme peníze!“
Vy, pane, vy jste poplival mi vous
a vykopal mne ze dveří jak psa!
Teď po mně, pane, chcete peníze?

Co mám vám na to říct? Co třeba tohle:
„Což pes má peníze? Tři tisíce
je na psa trochu moc.“ Anebo mám
snad hlubosklon vyseknout jak otrok,
zatajit dech a poníženě špitnout:
„Minulou středu, převzácny můj pane,
jste na mne ráčil plivnout, v úterý
mne nakopat a v pátek nazvat psem:
kolik že za to ráčíte si přát?“

II. Nebeletristický text:

- A. Funkční styl, obsah, účel, vztah k prvnímu textu;
- B. Jazykové apod. zvláštnosti.

Martin Hilský (* 1943): Shylock a lichva slov

(...) Jsme v Benátkách a Bassanio mluví s Židem Shylockem, a proto nepřekvapí, že vstupní rituál třetí scény založený na trojím opakování slova „tři“ má finanční ráz a týká se dlužního úpisu. (...)

Druhým charakteristickým rysem Shylockovy řeči je opakování slůvka „aha“ (anglicky „well“). Je to slovo zdánlivě zcela bezvýznamné a lze je pokládat za řečovou manýru, za jazykovou obdobu přehnané gestikulace, která byla od středověku součástí divadelního stereotypu Žida. Stejně jako slovo „tři“ i výraz „aha“ se v krátkém rozhovoru opakuje třikrát, podstatné však je, že třebaže samo o sobě nemá vlastní význam, z kontextu dostává pokaždé jinou významovou hodnotu. Lze je přirovnat k bílko směnce, do které teprve kontext vpisuje různé hodnoty.

Shylockovo první „aha“ není výrazem překvapení ani podivu, nevyjadřuje ani dovtípení, spíše je nezřetelně artikulovaným signálem, že Shylock pochopil, co mu Bassanio říká. Tento význam se opakováním stupňuje a konečně třetí Shylockovo „aha“ je ironické, dokonce hrozné. (...)

Shylock doslova zopakuje Bassaniovo netrpělivé zvolání, které do jednání o půjčce vůbec nepatří. Bassanio nemá co říkat, zda Shylock může či nemůže přijmout Antoniův úpis. Takové rozhodnutí je jen a jen Shylockovo a Shylock to Bassaniově připomene slovy, která mají účinek studené sprchy.

Bassaniovo zvolání „Buďte si jist, že můžete!“ je zároveň velmi neprofesionální emotivní reakcí, která ve své nepatřičné družnosti obsahuje prvek možná nezamýšlené, přesto však skutečné arogance. (...) Shylock tuto Bassaniovu křesťanskou aroganci vycítí a jedinou větou udělá z Bassania křesťanského floutka, který pořádně neví, co říká.

Druhý text je esej a snadno tam najdeme všechny složky, jimiž se tento žánr vyznačuje: odbornou (výklad o lichvě slov: Shylock málo mluví, ale z dialogu mnoho získává – nepochybně převahu nad oběma mladými kupci), publicistickou (text je napsán tak, aby jej pochopil a vychutnal si i laický čtenář) a uměleckou (metaforické vyjádření: Shylock to Bassaniově připomene slovy, která mají účinek studené sprchy). Pochopení textu prokážete, když v rámci interpretace esej převyprávíte. Nezapomeňte ovšem, že ve hře lze najít mnohem víc, než se do úryvku z eseje vešlo. Jde o to, že ačkoli bývá hra řazena mezi komedie, má i vážný tón (spojený se Shylockem), že se tu střetává svět realistický a pohádkový, že je tu – zcela v renesančním duchu – do centra pozornosti postavena role ženy, jež je (přínejméně) rovnocennou partnerkou mužům, a že vztah mladí kupci – stárnoucí Shylock – je také obrazem generačního střetnutí, v němž se věrné přátelství snaží překonat váhu životních zkušeností.

